

Ομήρου *Ιλιάδα*

Υποστηρικτικό Υλικό

Ραψωδία Σ 65-137

Όπλοποιία

Πόπη Χριστοφόρου – Πούγιουρου, Φιλολογος

Λειτουργός Γραφείου Αναλυτικών Προγραμμάτων

Λευκωσία, 2012

Ραψωδία Σ 65-137

Όπλοποιία

Με τη ραψωδία Σ βρισκόμαστε στην 3η μέρα της ολέθριας για τους Αχαιούς αποχής του Αχιλλέα από τη μάχη. Η 1η μέρα καλύφθηκε από τις ραψωδίες Γ 1- Η 380, η 2η από το Θ 53-488, ενώ η 3η ατελείωτη μέρα ξεκίνησε από το Λ και θα ολοκληρωθεί στο Σ 242. Κατά τον αρχαίο σχολιαστή *μία ημέρα Άχιλλεΐ πολὺ ἦν ἀφεστῶτι*.

Η ραψωδία Σ σηματοδοτεί την αλλαγή της κατεύθυνσης του θυμού του Αχιλλέα (από τον Αγαμέμνονα στους Τρώες και τον Έκτορα) αλλά και τη ριζική αλλαγή του στη θεώρηση του κόσμου μετά τον θάνατο του Πάτροκλου. Από την κατάσταση της συντριβής θα εξέλθει ένας Αχιλλέας που επαναπροσδιορίζει τις αξίες της ζωής του, ένας Αχιλλέας που συνειδητά πορεύεται στον θάνατο χάριν της φιλίας. **Ο θάνατος του Πάτροκλου, τελικά, σηματοδοτεί - και νοηματοδοτεί- τον θάνατο αλλά και τη ζωή του ίδιου του Αχιλλέα.**

Βρισκόμαστε στην 26η μέρα της αφήγησης του έπους, η οποία έχει ξεκινήσει από τη ραψωδία Λ. Η είδηση του θανάτου του Πάτροκλου είναι αρκετή για να οδηγήσει τον Αχιλλέα στη μάχη. Αυτό όμως δε συμβαίνει αμέσως, γιατί ο ήρωας πρέπει να πάρει τα καινούρια όπλα (αφού είχε δώσει τα δικά του στον Πάτροκλο) που θα του κατασκευάσει ο Ήφαιστος. Εξ ου και ο τίτλος της ραψωδίας *Όπλοποιία*.

Από τη ραψωδία Σ επιλέγεται να διδαχθεί το απόσπασμα:

Σ 65-137. Περιλαμβάνει την ανάδυση της Θέτιδας από τη θάλασσα, τη συνομιλία της με τον Αχιλλέα και την απόφασή της να ζητήσει από τον Ήφαιστο νέα όπλα για τον γιο της.

Διδακτικοί στόχοι

Στην ενότητα αυτή οι μαθητές αναμένεται:

1. Να αντιληφθούν την αλλαγή της κατεύθυνσης του θυμού του Αχιλλέα και τη νέα διάσταση στην έννοια της *τιμής*. Να κατανοήσουν την αιτιακή σχέση μεταξύ αυτών των στοιχείων και του θανάτου του Πάτροκλου
2. Να κατανοήσουν τη σπουδαιότητα του δεύτερου μεγάλου θέματος της *Ιλιάδας*, της φιλίας
3. Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της συνειδητής απόφασης του πρόωρου θανάτου που παίρνει ο Αχιλλέας και αποδέχεται η Θέτιδα σε συνδυασμό με το κλέος του ήρωα
4. Να βιώσουν τον μητρικό πόνο μέσα από τη μορφή της Θέτιδας και να ολοκληρώσουν την εικόνα για τη μορφή της (που ξεκίνησε στη ραψωδία Α)
5. Να κατανοήσουν ομοιότητες και διαφορές μεταξύ *Ιλιάδας* και *Οδύσσειας* μέσα από συγκρίσεις, συνδέσεις, αντιπαραβολές

Ενδεικτικός διδακτικός χρόνος που απαιτείται:

Μία (1) διδακτική περίοδος

Α. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

Ραψωδία Σ

Υπόθεση

Ο Αχιλλέας πληροφορείται από τον Αντίλοχο τον θάνατο του Πάτροκλου. Πέφτει στη γη και ξεσπά σε σπαρακτικό θρήνο. Η Θέτιδα που βρίσκεται στα βάθη της θάλασσας, τον ακούει, θρηνεί κι αυτή με τη σειρά της και σπεύδει να τον συναντήσει με τις αδελφές της, τις Νηρηίδες¹. Ο Αχιλλέας ομολογεί ότι ο θυμός επέφερε τον θάνατο του φίλου του και δηλώνει αποφασισμένος να δοξαστεί παίρνοντας εκδίκηση. Η Θέτιδα δέχεται την απόφασή του, τον προειδοποιεί ότι ο θάνατος του Έκτορα θα σημάνει και τον δικό του θάνατο και του ζητά να μην μπει στη μάχη μέχρι να πάρει καινούρια όπλα από τον Ήφαιστο. Στο μεταξύ, Αχαιοί και Τρώες μάχονται γύρω από το σώμα του Πάτροκλου. Ο Αχιλλέας, με θεϊκή παρότρυνση, σκορπίζει με τη φωνή του τρόμο στους Τρώες και δίνει την ευκαιρία στους Αχαιούς να πάρουν τον νεκρό ήρωα.

Η Θέτιδα μεταβαίνει στο εργαστήρι του Ήφαιστου και του ζητά να κατασκευάσει καινούρια όπλα για τον γιο της. Ακολουθεί η εξαιρετική περιγραφή της κατασκευής των όπλων με κεντρική αναφορά στην ασπίδα του Αχιλλέα. Πάνω σε αυτήν ο θεός σχεδιάζει όλες τις πτυχές της ανθρώπινης ζωής θυμίζοντας πως ο Αχιλλέας θα πεθάνει, η Τροία θα πέσει αλλά η ζωή θα συνεχιστεί².

Εικ. 1

[Peter Paul Rubens](#) (1577–1640)
Η Θέτιδα παραλαμβάνει τα όπλα του Αχιλλέα Από τον Ήφαιστο (μεταξύ 1630 και 1635)
Μουσείο Boijmans Van Beuningen

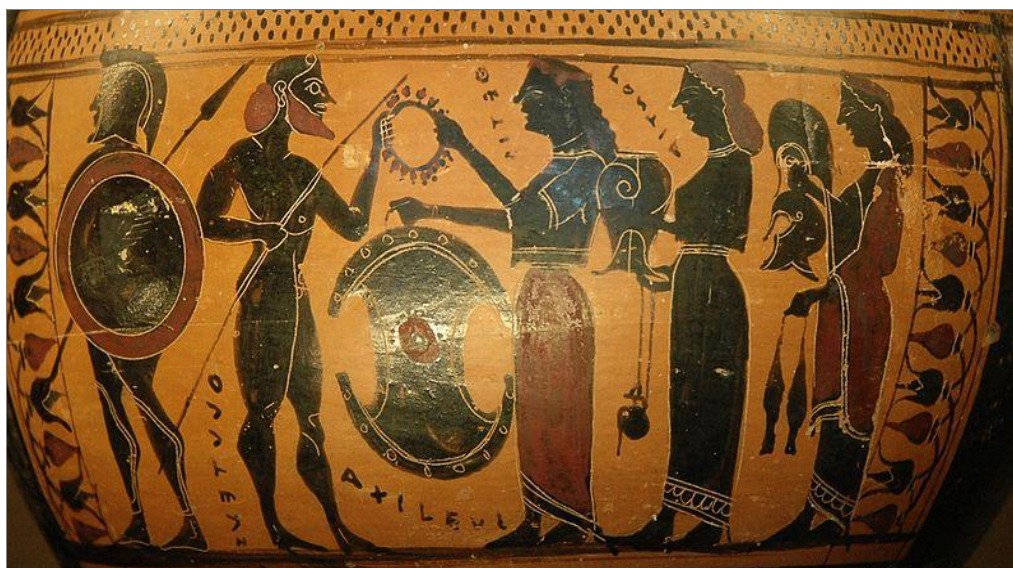
¹ Οι Νηρηίδες θα ξαναβγούν από τη θάλασσα όταν θα πεθάνει ο Αχιλλέας. Βλ. *Οδύσσεια* ω 47 και 58.

² Με εκπληκτικό τρόπο ο ποιητής βάζει την εκτός πολέμου ζωή πάνω στην ασπίδα του Αχιλλέα, στο επίκεντρο, δηλαδή, της ιστορίας του (Owen, 1989, 189).

Η θέση και η λειτουργία της ραψωδίας Σ στην *Ιλιάδα*

Στη ραψωδία Σ ο Αχιλλέας πληροφορείται τον θάνατο του Πάτροκλου (τον οποίο έχει προαισθανθεί). Ακολουθεί μια από τις πιο τρυφερές και συγχρόνως γεμάτες πόνο στιγμές της λογοτεχνίας: ο θρήνος του ήρωα, ο θρήνος της μητέρας και η συνάντηση μητέρας-γιου. Η Θέτιδα, επιτομή του μητρικού πόνου, θρηνεί *με τον Αχιλλέα αλλά και τον Αχιλλέα*. Η σκηνή παραπέμπει στην εξίσου συγκινητική συνάντηση Οδυσσέα-Αντίκλειας³ στον Κάτω Κόσμο (λ 90-149).

Η ραψωδία Σ αποτελεί σημείο καμπής στην εξέλιξη της *Ιλιάδας*. Η αναγγελία του θανάτου του Πάτροκλου επιδρά καταλυτικά στον Αχιλλέα, που στο εξής βρίσκεται στο επίκεντρο της δράσης. Στην είδηση του θανάτου του Πάτροκλου ο Αχιλλέας συντρίβεται⁴. **Ο πόνος του είναι τόσο οξύς όσο και ο θυμός του στη ραψωδία Α**. Αναμένουμε ότι και η αντίδρασή του θα είναι εξίσου ακραία και η συνέχεια του έπους θα καταστεί τραγική. Με τον πλέον απλό και λιτό τρόπο ο ποιητής δίνει τον αβάστακτο πόνο του Αχιλλέα. Καθώς ο Αχιλλέας πέφτει στο έδαφος η ποίηση εξυψώνεται, παρατηρεί ο Owen (1989, 176).

Εικ. 2

Η Θέτιδα δίνει στον Αχιλλέα τα νέα του όπλα

Λεπτομέρεια από αττική μελανόμορφη υδρία, περ. 575 -550 π.Χ.

Μουσείο του Λούβρου

³ Οι δύο σκηνές είναι ιδιαίτερα συγκινητικές, παρόλο που η περίπτωση της μητέρας που χάνει το παιδί της είναι ασύγκριτα πιο οδυνηρή.

⁴ Η εικόνα της συντριβής δεν αποδίδεται με την παρουσίαση μόνο της ψυχικής κατάπτωσης του Αχιλλέα αλλά και της φυσικής: ο ήρωας πέφτει στη γη (*αὐτός δ' ἐν κονίησι μέγας μεγαλωστί τανυσθεῖς/ κεῖτο*, Σ 26), θρηνεί και οδύρεται. Ας θυμηθούμε ότι και ο Οδυσσέας πριν αρχίσει την πορεία αποκατάστασής του στον κόσμο των ανθρώπων, φτάνει στο σημείο ναδίρ όταν, εντελώς εξαντλημένος, γυμνός και μόνος, βγαίνει στο νησί των Φαιάκων. Τον συναντούμε, κι αυτόν επίσης, να ξαπλώνει στη γη. Η πορεία που ακολουθεί είναι ανοδική.

Μῆνις και φιλότης

Αν ανατρέξει κανείς και πάλι στο προοίμιο θα δει καθαρά ότι το θέμα της *Ιλιάδας* είναι η μῆνις του Αχιλλέα. Ένα κεντρικό επεισόδιο του Τρωικού πολέμου γύρω από το οποίο πλέκονται μια σειρά από άλλα θέματα όπως ο πόλεμος, οι ήρωες, ο θάνατος, η τιμή, η δικαιοσύνη των θεών κ.ά.

Στη ραψωδία Σ κεντρική θέση κατέχει **το δεύτερο μεγάλο θέμα της *Ιλιάδας*, η φιλία**. Τόσο ο θυμός όσο και η φιλία είναι τα δύο βασικά στοιχεία που χαρακτηρίζουν τον Αχιλλέα, κατευθύνουν τη σκέψη και τις αποφάσεις του, υπαγορεύουν τις πράξεις του. Δεν μπορούμε να διανοηθούμε τον Αχιλλέα ούτε χωρίς τον θυμό αλλά ούτε και χωρίς τη φιλία. Ο θυμός οδήγησε στην αποχή από τον πόλεμο, η φιλία θα οδηγήσει στην επιστροφή στον πόλεμο και στην πορεία προς τον θάνατο. **Μῆνις και φιλότης⁵ αποτελούν το βασικό δίπτυχο της ιδιοσυγκρασίας του Αχιλλέα.**

Η μῆνις είναι το κυρίαρχο συναίσθημα στην *Ιλιάδα*, το έπος του θυμού (βλ. ραψωδία Α). Ενώ η πρώτη ενέργεια του Αχιλλέα έχει ως κίνητρο την ανακούφιση και σωτηρία του στρατού απ' τον λοιμό, πηγάζει δηλαδή από την αγάπη και το ενδιαφέρον του για το στράτευμα (*φιλότης*), στη συνέχεια κυριαρχεί η μῆνις, η οποία αποκόπτει τον Αχιλλέα από την κοινότητα και επισκιάζει κάθε αίσθημα συμπόνιας. Με την είδηση του θανάτου του Πάτροκλου, ο Αχιλλέας οδηγείται στην πιο ακραία του συμπεριφορά. **Θρηνεί τον φίλο που έχασε και αυτός ο θρήνος φέρνει ξανά στην επιφάνεια τη χαμένη κοινωνική πλευρά, τη φιλότητα του Αχιλλέα. Στο εξής διακατέχεται συγχρόνως από μῆνιν και φιλότητα**, οργή που στρέφεται εναντίον των Τρώων και του Έκτορα, πόνο για τον χαμό του φίλου.

Το τίμημα της τιμῆς

Σε αυτή τη ραψωδία κυριαρχεί ο θρήνος: ο Αχιλλέας, ο Αντίλοχος (Σ 32), οι σκλάβες (Σ 28-30), η Θέτιδα, όλοι θρηνούν. Θρηνούν τον Πάτροκλο, αλλά στην πραγματικότητα θρηνούν τον Αχιλλέα. Από την αρχή του έπους έχουμε προετοιμαστεί για τον θάνατο του Αχιλλέα (Α 352, 505, Ι 410-16, ακόμα και από τα άλογά του Τ 409). **Ζούμε τον θάνατο του Αχιλλέα, παρόλο που ως συμβάν δε λαμβάνει χώρα στην *Ιλιάδα***. Η εικόνα της Θέτιδας που κρατά στα χέρια της το κεφάλι του (Σ 71) αποδίδει νεκρική σκηνή (πρβλ. Ψ 136, Ω 712 και 724).

Γιατί ακριβώς θρηνεί ο Αχιλλέας; Αυτό ζητά να μάθει και η Θέτιδα με την γεμάτη πόνο ερώτησή

Εικ. 3

Ο Αχιλλέας (αριστερά) θρηνεί, ενώ μία Νηρηίδα φέρνει τα νέα του όπλα. Αττικός ερυθρόμορφος κρατήρας, περ. 460 π.Χ. από το Corneto, Latium. Μουσείο του Λούβρου

⁵ Φιλότης, ητος: φιλία, αγάπη, στοργή (Liddel-Scott)

της τέκνον, τί κλαίεις; (Σ 73) και συνεχίζει τὰ μὲν δὴ τοι τετέλεσται/ ἐκ Διός, ὡς ἄρα δὴ πρὶν γ' εὖχεο χεῖρας ἀνασχών (74-5). Η απάντηση του Αχιλλέα εκφράζει την πλήρη μεταστροφή του: ἀλλὰ τί μοι τῶν ἦδος ἐπεὶ φίλος ὤλεθ' ἐταῖρος/ Πάτροκλος, τὸν ἐγὼ περὶ πάντων τῶν ἐταίρων/ ἴσον ἐμῇ κεφαλῇ; τὸν ἀπώλεσα (Σ 80-2). Ποιο το ὄφελος; Χάθηκε ο Πάτροκλος. Εύχεται να μην είχε γίνει ποτέ ο γάμος της Θέτιδας με τον Πηλέα⁶, δηλαδή να μην είχε γεννηθεί ποτέ (Σ 86-7). Ξέρει το τέλος του (Σ 88) και συνεχίζει: ἐδὼ και τώρα ας πεθάνω, αφού δεν μπόρεσα τον φίλο μου/ μπροστά στον θάνατο να τον γλιτώσω (Σ 98-99). **Ο Αχιλλέας έχει συνειδητοποιήσει το αληθινό νόημα της τιμής, που δε συνδέεται πια με τα υλικά αγαθά και την κοινωνική καταξίωση. Η πληγωμένη του τιμή τον έβγαλε από τη μάχη, η επιδίωξη του κλέους θα τον επαναφέρει. Το τίμημα θα είναι η ίδια του η ζωή.**

Εικ. 4
Peter Paul Rubens (1577- 1640)
Ο θάνατος του Αχιλλέα (1630-1635)
Μουσείο Boijmans Van Beuningen

Ενώ το άκουσμα του θανάτου του Πάτροκλου το ακολουθεί ο βουβός, ὄλο πόνο θρήνος του Αχιλλέα (ο πόνος του δεν περιγράφεται, βιώνεται) τώρα ο ποιητής δίνει στον ήρωα έναν εκτενή λόγο (Σ 98-126). "Τώρα", σημειώνει ο Schadewaldt (1989, 68) "ο Αχιλλέας σπάζει τα δεσμά της «ανελέητης» σκληρότητάς του". Από την αρχή του λόγου του μεταφερόμαστε στον κόσμο των νεκρών. Τρεις φορές μέσα σε πέντε στίχους (98, 100, 102) επαναλαμβάνει ότι δε συμπαραστάθηκε -ενώ θα μπορούσε- στον φίλο και τους συντρόφους του. Ο Αχιλλέας βλέπει ότι η ζωή του δεν έχει πλέον νόημα, εφόσον δε βοήθησε τον φίλο του, και συνειδητοποιεί τον όλεθρο που έφερε ο θυμός (Σ 107-10). Η μνήμη ανατρέχει στην πρώτη ραψωδία της *Ιλιάδας*, στην αρχή του κακού, και ο Αχιλλέας αναφέρει το όνομα του πρωταίτιου (Σ 111). Αποκηρύσσει (Σ 113) τον θυμό⁷ και επιλέγει συνειδητά τον θάνατο⁸,

⁶ Στη σκηνή αυτή κυριαρχεί η παρουσία της Θέτιδας. Ο Αχιλλέας όμως υπενθυμίζει τον θνητό πατέρα του και, συνεπώς, τη θνητή του φύση. Βλ. σχόλια στη ραψωδία Α.

⁷ Τι θα συνέβαινε αν το έπος τελείωνε εκεί που λήγει και ο θυμός του Αχιλλέα, δηλ. στη ραψωδία Τ; Θα ήταν μια ιστορία για τη διαφωνία μεταξύ Αγαμέμνονα και Αχιλλέα, θα βλέπαμε τις συνέπειες αυτής της διαφωνίας (την καταστροφή και τον θάνατο που προκάλεσε) και τη λήξη της. Δε

που ταυτίζεται με τη μοίρα του (Σ 116). Συμφιλιώνεται πλήρως με τον θάνατο, τον οποίο δεν απέφυγε ούτε ο Ηρακλής⁹ (ο μόνος με τον οποίο μπορεί να συγκριθεί ο Αχιλλέας). Ο θάνατός του όμως θα συνδεθεί με λαμπρή και άφθαρτη δόξα (κλέος έσθλόν, Σ 126 και κλέος άφθιτον I 413). Θα πάρει εκδίκηση. **Ο μεγάλος λόγος του Αχιλλέα εκτόνωσε τον πόνο και επιτρέπει τώρα στον ήρωα να προβάλλει την απειλητική του αγριότητα.** Δεν παρουσιάζει την καταστροφή που θα προκαλέσει στους Τρώες μέσα από τους νεκρούς άνδρες, αλλά μέσα από τον πόνο των γυναικών γι' αυτούς. Ο Αχιλλέας γίνεται διπλά άπρονος. **Ο μεγάλος πόνος του Αχιλλέα τον οδηγεί μέσα από τη θλίψη, την αυτοκριτική και τον αναστοχασμό στην εκδικητική μανία.** Όπως παρατηρεί ο Schein (1984, 136) στους στίχους Σ 120-6 σημειώνεται η πλήρης αλλαγή του Αχιλλέα. Βλέπει τον εαυτό του ως πολιορκητή της πόλης της Τροίας και έχει πλήρη συναίσθηση του πόνου που θα προκαλέσει. Εκεί λειτουργεί μια αντεστραμμένη *φιλότιτα*: βλέπει και κατανοεί την κατάσταση των άλλων, τον πόνο που τους προκαλεί λόγω της *μήνιος*, αλλά γίνεται ακόμα πιο σκληρός, ακόμα πιο απάνθρωπος. Σε ό,τι ακολουθεί γίνεται δαιμονικός.

Εικ. 5
Sir Richard Westmacott
Άγαλμα του Αχιλλέα στο Hyde Park

θα βλέπαμε όμως τον Αχιλλέα να επιστρέφει στη μάχη και να σκοτώνει τον Έκτορα, να απορρίπτει την ικεσία και να θυσιάζει δώδεκα Τρώες στην πυρά του Πάτροκλου, να νικά στους αγώνες προς τιμήν του νεκρού, να συναντά τον Πρίαμο και να του αποδίδει το νεκρό σώμα του γιου του. Με τη στροφή από τον θυμό του Αχιλλέα στη συνάντηση με τον Πρίαμο, ο θυμός και η έχθρα αντικαθίστανται από την συμπάθεια προς τον άλλο, αυτόν που πριν δεν μπορούσε να δει κάτω από αυτό το πρίσμα. Σε αυτήν τη στροφή στον άνθρωπο πολλοί μελετητές βλέπουν την καινοτομία της *Ιλιάδας*.

⁸ Το ίδιο έκανε και ο Οδυσσέας. Οι δύο κορυφαίοι ήρωες των δύο κορυφαίων επών, στις πιο κρίσιμες στιγμές κάνουν την ίδια επιλογή, τη συνειδητή επιλογή του θανάτου. Στην περίπτωση του Οδυσσέα η επιλογή της θνητότητας είναι σαφώς δυσκολότερη αφού η άλλη του επιλογή είναι η αθανασία. Η επιλογή αυτή είναι τόσο κρίσιμης σημασίας που προβάλλεται με τον πλέον emphaticό τρόπο: λαμβάνει χώρα την πρώτη φορά που συναντούμε τον ήρωα (ραψωδία ε). Όταν ο Οδυσσέας κάνει αυτήν την επιλογή, είναι πλέον έτοιμος να επιστρέψει στο σπίτι του. Ο Αχιλλέας πάλι πορεύεται συνειδητά προς τον θάνατο προκρίνοντας τη σύντομη αλλά δοξασμένη ζωή, αντί της μακροχρόνιας αλλά άσημης.

⁹ Κοινός παραμυθικός τόπος. Στη συγκεκριμένη περίπτωση παρηγορεί και αυτόν που το λέει και αυτόν που το ακούει. Για το αναπόφευκτο του θανάτου σε διάφορες παραλλαγές βλ. Β 658-60, Ε 22, Ο 139-40, Ω 551.

Γιατί η Ιλιάδα δεν τελειώνει όταν ο Αχιλλέας πετυχαίνει αυτό που θέλει, τον θάνατο του Έκτορα; Σε τέτοια περίπτωση ο ποιητής θα άφηνε τον ήρωα στη δαιμονική κατάσταση στην οποία έχει περιέλθει. Όμως ο Αχιλλέας πρέπει να επιστρέψει στην ανθρωπιά και στη φιλότιμα. Πρέπει ακόμα να θάψει τον Πάτροκλο για να ησυχάσει η ψυχή του (βλ. Προοίμιο) και να δεχθεί τον Πρίαμο, ώστε να ανακτήσει την κοινωνικότητά του.

Ο Όμηρος αξιοποίησε την παράδοση που κληρονόμησε αναφορικά με την τιμή, την εκδίκηση, τα ιδεώδη και αξίες της πατριαρχικής και αριστοκρατικής εποχής, αλλά δεν τη συνέχισε: μίλησε για την ιστορία ενός ήρωα μετατοπίζοντας έτσι το θέμα του στον άνθρωπο. Ενώ η *Αιθιοπίδα* εξυμνεί τον ήρωα με μια ανοδική πορεία που φτάνει στην αθανασία, η *Ιλιάδα* σε μια κυκλική πορεία καταλήγει στη συμφιλίωση. Ψάλλει τα κλέα *άνδρων*, αλλά δεν περιορίζεται μόνο σε αυτά. Βλέπει και παρουσιάζει τα πράγματα όπως είναι, αποφεύγοντας -σε σύγκριση με την *Αιθιοπίδα*- την ηρωική έμφαση. Όπως παρατηρεί ο Karl Reinhardt¹⁰ ο Όμηρος με την *Ιλιάδα* έκανε "το βήμα από το ηρωικό-υπεράνθρωπο στο ανθρώπινο-προβληματικό".

Κάθε απόφαση που παίρνει ο Αχιλλέας έχει ιδιαίτερη σημασία για το έπος: η απόφαση να αποσυρθεί από τη μάχη, η απόρριψη της πρεσβείας, η συγκατάθεση στην αποστολή του Πάτροκλου, η επιστροφή στη μάχη και η εκδίκηση του Έκτορα, η απόδοση τιμής στον Πρίαμο. **Όλες οι αποφάσεις θα οδηγήσουν τον ήρωα στην αναγνώριση της ταυτότητάς του. Ο Αχιλλέας θα αναγνωρίσει στο τέλος ότι ακόμα και ο εχθρός αξίζει συμπόνια και σεβασμό. Θα φτάσει στο σημείο να χαρακτηρίζεται ταυτόχρονα από ηρωισμό και ανθρωπιά** (Rutherford, 1996, 52).

Από τον "πολιτισμό της ντροπής" στον "πολιτισμό της ενοχής"

Ο Dodds (1996) θεωρεί ότι ο ομηρικός κόσμος είναι ένας "πολιτισμός της εντροπής". Την πρώτιστη σημασία για τον άνθρωπο έχει η εικόνα που σχηματίζουν οι άλλοι για το πρόσωπό του. Οτιδήποτε καταστρέφει αυτήν την εικόνα προκαλεί την οργή και την αντίδραση του ανθρώπου. "Το υψηλότερο αγαθό για τον ομηρικό άνθρωπο δεν είναι η απόλαυση μιας ήσυχης συνείδησης αλλά η απόλαυση της τιμής, της δημόσιας εκτίμησης" (ό.π. 35). Ακόμα και "οι θεοί της *Ιλιάδας* ενδιαφέρονται πρωταρχικά για την ίδια τους την τιμή" (ό.π. 40). Οι θεοί εξοργίζονται αν οι άνθρωποι παραμελήσουν τη λατρεία τους ή προσβάλουν τον ιερέα τους. Σε έναν "πολιτισμό εντροπής" τόσο οι θεοί όσο και οι άνθρωποι είναι εύκολοι σε προσβολές.

Πρόκειται για μια ηθική που βασίζεται στην εικόνα των άλλων και όχι στη συναίσθηση του ανθρώπου για το σωστό και το λάθος. Οι ομηρικοί ήρωες έχουν ως κίνητρο της δράσης τους το όνομα, τη φήμη τους. Αυτό δηλώνουν σαφέστατα ο Αχιλλέας, όταν λογομαχεί με τον Αγαμέμνονα: *Αλήθεια, θα 'μouνα δειλός και τιποτένιος, / αν με σκυμμένο το κεφάλι έλεγα πάντα ναι στους ορισμούς σου* (Α 293-4) και ο Έκτορας όταν παραμένει στη μάχη και αντιμετωπίζει τον Αχιλλέα: *αΐδέομαι Τρῶας καὶ Τρωάδας ἔλκεσιπέλους* (Χ 105). Για τους

¹⁰ Schadewaldt, 1983, 244

ήρωες αυτούς τη μεγαλύτερη σημασία έχει το αποτέλεσμα, η επιτυχία. Ο πολιτισμός τους είναι ο "πολιτισμός του αποτελέσματος" (Rutherford, 1996, 42).

Ο Arieti (1985, 194) χωρίς να απορρίπτει τις απόψεις του Doods (που γενικά έχουν ευρεία αποδοχή) προχωρά ένα βήμα πιο πέρα και παρατηρεί ότι **στον Όμηρο σημειώνεται η μετάβαση από τον "πολιτισμό της ντροπής" στον "πολιτισμό της ενοχής" και αυτό συντελείται στο πρόσωπο του Αχιλλέα**. Η διανοητική και ηθική ταραχή που δοκιμάζει ο Αχιλλέας αποτελεί τον ηθικό πυρήνα της *Ιλιάδας*. Ο Αχιλλέας ανακαλύπτει για τον δυτικό κόσμο την ενοχή και φτάνει στον ηθικό ηρωισμό, που τον εξυψώνει πάνω από όλους τους άλλους Έλληνες πολεμιστές¹¹.

Εικ. 6
Tommaso Piroli (1752 – 1824)
βασισμένο σε σχέδιο του
John Flaxman (1755 – 1826)
Η πρεσβεία των Αχαιών στον
Αχιλλέα

Όταν ο Αχιλλέας απορρίπτει την πρεσβεία του Φοίνικα, του Οδυσσέα και του Αίαντα, στην πραγματικότητα απορρίπτει την κοινωνία της ντροπής, απορρίπτει όλο το σύστημα αξιών της (τιμή, έλεος, φιλία). Το λάθος (άμαρτία) του Αχιλλέα έγκειται στο γεγονός ότι ενώ γκρεμίζει ένα σύστημα αξιών δεν είναι σε θέση να το αναπληρώσει με ένα άλλο. Ο ίδιος, παρατηρεί ο Arieti, συναισθάνεται το λάθος του και στο πλαίσιο αυτό στέλνει τον Πάτροκλο στη μάχη. Όταν ο Αντίλοχος του φέρνει τη δυσάρεστη είδηση, **ο Αχιλλέας πέφτει στη γη και ομολογεί την ενοχή που αισθάνεται: ποιο όμως τ' όφελος; Χάθηκε ο Πάτροκλος, ο πιο ακριβός μου φίλος...** (Σ 80κ.ε.), παραδέχεται ότι θα μπορούσε να σώσει τη ζωή του Πάτροκλου και άλλων (Σ 98-103: κάθε λέξη έχει μεγάλη βαρύτητα), απέναντι στους οποίους έπρεπε να σταθεί βοηθός και προστάτης.

Οι δύο λόγοι του Αχιλλέα στο συγκεκριμένο σημείο (Σ 79-93 και 98-126) παρουσιάζουν εξαιρετική ομοιότητα στη δομή και το περιεχόμενο και αποκαλύπτουν την πτυχή του Αχιλλέα *άγορητή* (που είδαμε και στη ραψωδία Α).

¹¹ Ταυτόχρονα όμως προβληματίζει για τα όρια μεταξύ ηρωικού και καταστροφικού.

Σ 79-93	Σ 98-126
Ο Αχιλλέας εκφράζει τη λύπη του για τον θάνατο του Πάτροκλου	Ο Αχιλλέας εκφράζει τη λύπη του για τον θάνατο του Πάτροκλου και των άλλων συντρόφων. Δε θα επιστρέψει στην πατρίδα του
Ευχή του αδυνάτου: να μην είχε γίνει ο γάμος Πηλέα-Θέτιδας και να μην είχε γεννηθεί ο ίδιος	Ευχή του αδυνάτου: να μην υπήρχε διχόνοια και οργή σε ανθρώπους και θεούς
Μετάβαση στο παρόν ¹² : τώρα απομένει η εκδίκηση	Μετάβαση στο παρόν: τώρα απομένει η εκδίκηση

Η αδυναμία της Θέτιδας¹³

Η δύναμη της Θέτιδας ήταν αυτή που την οδήγησε στα πόδια του Δία με το αίτημα να τιμήσει τον γιο της πλήττοντας τους Αχαιούς. Αν και αυτό σήμαινε αλλαγή στα πραγματικά σχέδια του Δία, ο πατέρας των θεών υποχώρησε μπροστά στη Θέτιδα και έκανε δεκτό το αίτημά της. Παρόλα αυτά όμως, **η Θέτιδα αδυνατεί να σώσει τον γιο της από τον θάνατο.**

Εκτός από τον Δία, η Θέτιδα παρουσιάζεται να έχει βοηθήσει και άλλους θεούς. Ο Ήφαιστος στη ραψωδία Σ 394-405 αναφέρει ότι η Θέτιδα τον έσωσε, όταν η μητέρα του Ήρα, θέλοντας να τον κρύψει γιατί ήταν κουτσός, τον πέταξε από τον Όλυμπο. Στο Ζ 123-37 ο Διομήδης εξιστορεί την περιπέτεια του Διόνυσου που, για να γλιτώσει από τον Λυκούργο, έπεσε στη θάλασσα. Σώθηκε χάρη στην επέμβαση της Θέτιδας. **Η Θέτιδα είναι προστάτιδα θεών, αλλά όχι ηρώων. Έσωσε θεούς αλλά δεν μπορεί να σώσει τον γιο της. Στο πρόσωπό της σμίγουν δύναμη και αδυναμία¹⁴.**

¹² Η μετάβαση στο παρόν με το *νῦν δέ* αποτελεί χαρακτηριστικό στοιχείο του λόγου του Αχιλλέα. Το χρησιμοποιεί 26 φορές στον λόγο του, τέσσερις από τις οποίες βρίσκονται στους προαναφερθέντες στίχους, και αποτελεί ένδειξη του συνδυασμού φαντασίας και ρεαλισμού του Αχιλλέα: το μυαλό του πάει στον κόσμο της πιθανότητας και ξαφνικά επιστρέφει στο παρόν (Kirk 1991, 157).

¹³ Σχολιάζοντας τη ραψωδία Α έγινε αναφορά στη δύναμη της Θέτιδας (βλ. σχετικό κεφάλαιο). Το παρόν κεφάλαιο έρχεται να συμπληρώσει και να ολοκληρώσει την εικόνα της θεάς.

¹⁴ Αυτή η αντιφατική παρουσίαση αποδεικνύει την ερμηνευτική στάση των επών απέναντι στο μυθολογικό υλικό από το οποίο αντλούν.

Εικ. 7
Jean Auguste Dominique Ingres (1780-1867)
Δίας και Θέτιδα

Καθώς η Θέτιδα ακούει τον θρήνο του Αχιλλέα βγαίνει από τη θάλασσα με τη συνοδεία των άλλων Νηρηίδων και σπεύδει κοντά του. Η άφιξή της παραπέμπει ευθέως στην πρώτη παρουσία της κοντά στον Αχιλλέα στη ραψωδία Α (για παράδειγμα πρβλ. Σ 73 με Α 362-3). Η τραγική κατάσταση στην οποία βρίσκεται τώρα ο γιος της είναι συνέπεια εκείνης της πρώτης άφιξης. Ζήτησε από τον Δία να τιμήσει τον γιο της και η υλοποίηση εκείνης της επιθυμίας είχε τραγικές συνέπειες. Αυτή τη φορά ο Αχιλλέας δεν ζητά τίποτε από τη μητέρα του (καμιά υπόσχεση, καμιά βοήθεια), παίρνει την κατάσταση στα χέρια του. Είναι η Θέτιδα που ζητά από τον Ήφαιστο να του κατασκευάσει καινούργια όπλα, παρόλο που γνωρίζει ότι αυτό θα οδηγήσει στον θάνατο του Αχιλλέα. **Για μια ακόμα φορά (όπως και στη ραψωδία Α) η παρουσία της Θέτιδας λειτουργεί ως υπόμνηση του θανάτου¹⁵ του Αχιλλέα!** Η Θέτιδα φωτίζει τη θνητότητα του Αχιλλέα, αν και η ίδια είναι αθάνατη.

Εικ. 8
Θέτιδα και Νηρηίδες. Ψηφιδωτό
από τον οίκο του Αιώνα στην
Πάφο. 4ος αιώνας μ.Χ.

¹⁵ Η Θέτιδα κρατά στα χέρια της το κεφάλι του Αχιλλέα (Σ 71-2) όπως εκείνος το κεφάλι του νεκρού Πάτροκλου (Ψ 136) και η Ανδρομάχη του νεκρού Έκτορα (Ω 712, 724). Είναι επίσης η μόνη στην *Ιλιάδα* που χρησιμοποιεί μόνο για τον Αχιλλέα τη λέξη *ώκύμορος* (Σ 95 και 458, Α 417).

Η Θέτιδα δεν αποτρέπει τον Αχιλλέα από τη μάχη, έχει αποδεχθεί τη θνητή του φύση και δεν κάνει καμιά προσπάθεια να του εξασφαλίσει την αθανασία. Είναι η μητέρα που συμπαραστέκεται, προειδοποιεί και καταλαβαίνει τον γιο της. Κατανοεί πολύ καλά τη θέση και τον ρόλο του Αχιλλέα απέναντι στους συντρόφους του και συμφωνεί με την απόφασή του να επιστρέψει στη μάχη (Σ 128-9), θέλει ο θάνατός του να είναι ένδοξος. Η Αφροδίτη στο Γ 380-82 αρπάζει τον Πάρη από τη μάχη και τον σώζει μεταφέροντάς τον κοντά στην Ελένη, ενώ στο Ε 314-18 επεμβαίνει και σώζει τον Αινεία από τον Διομήδη¹⁶. Όπως εύστοχα παρατηρεί η L. M. Slatkin (1986, 7), **το να αποσπάσει κανείς έναν ήρωα από τον κίνδυνο, να τον προστατεύσει από τον θάνατο, προκαλεί, τόσο στην *Ιλιάδα* όσο και στην *Οδύσσεια*, ένα παράδοξο: σημαίνει να του στερήσει την ηρωική ζωή.** Και η Καλυψώ στην *Οδύσσεια* καλύπτει τον Οδυσσέα και του προσφέρει τη δυνατότητα να γλιτώσει από τα πάθη και τους κινδύνους και να κερδίσει την αθανασία. Κάτι τέτοιο όμως στην πραγματικότητα θα σήμαινε για τον Οδυσσέα να απαρνηθεί την ηρωική του φύση¹⁷. Η Θέτιδα σε καμιά περίπτωση δε βάζει αυτό το δίλημμα στον Αχιλλέα, ούτε επεμβαίνει να τον απομακρύνει την ώρα του κινδύνου¹⁸. Αντίθετα, του επισημαίνει τα ανθρώπινα όριά του.

Εικ. 9
Peter_Paul_Rubens (1577-1640)
Η Θέτιδα βυθίζει τον Αχιλλέα στα
νερά της Στύγας
Βρυξέλλες, Koninklijke Musea
voor Kunst en Geschiedenis

¹⁶ Πρόκειται για το τυπικό στοιχείο της παροχής προστασίας από μια θεά σε θνητό (εραστή, γιο, προστατευόμενο). Το μοτίβο εμφανίζεται τόσο στην *Οδύσσεια* (Αθηνά-Οδυσσέας, Καλυψώ-Οδυσσέας) όσο και στην *Ιλιάδα* (Αφροδίτη-Αινείας, Αφροδίτη-Πάρης, Θέτιδα-Αχιλλέας).

¹⁷ Όπως σημειώνει ο B. Louden (στο Foley 2005, 96) ο ρόλος της Θέτιδας στην *Ιλιάδα* είναι παράλληλος με αυτόν της Καλυψώς και της Κίρκης στην *Οδύσσεια*. Και οι τρεις είναι θεές εκτός του ολυμπιακού πάνθεου, βρίσκονται σε άμεση σχέση με τον ήρωα, εκτός όμως από τις δράσεις του ως πολεμιστή (όπως είναι για παράδειγμα η Αθηνά και ο Απόλλωνας).

¹⁸ Η μεσολάβησή της βέβαια στη ραψωδία Α οδηγεί στην απομάκρυνση του Αχιλλέα από το προσκήνιο μέχρι την ραψωδία Ι. Η ενέργεια της Θέτιδας, υπό μία έννοια, καλύπτει τον Αχιλλέα.

Συνοψίζοντας...

Με τον Όμηρο γίνεται το πέρασμα από τον θηριομορφικό στον ανθρωπομορφικό κόσμο. Βλέπουμε την προσπάθεια του ανθρώπου να κατανοήσει και να αποδεχθεί τη θνητή του φύση, βλέπουμε τη στήριξή του πλέον στη δύναμη της λογικής καθώς και την ανάγκη του για ταυτότητα και αναγνώριση (Myrsiades, 2012, 1-2). Στη συνειδητοποίηση της αληθινής του ταυτότητας, του αληθινού νοήματος της ζωής φτάνει ο Αχιλλέας. Στην αρχή του έπους ο *ἄριστος τῶν Ἀχαιῶν*, ο μοναδικός και ξεχωριστός Αχιλλέας υφίσταται μια μεγάλη ταπείνωση, χάνει το *γέρας*, την όμορφη Βρισηίδα που του είχαν δώσει οι Αχαιοί για να τον τιμήσουν. Η στέρηση της τιμής τον οδηγεί στην απομάκρυνση από τις μάχες¹⁹ μέχρι να επανορθώσει ο Αγαμέμνονας. Απορρίπτει την πρεσβεία των Αχαιών (ραψωδία Ι) γιατί αυτή δε συνοδεύεται από τη μεταμέλεια του Αγαμέμνονα. Ο Αχιλλέας θεωρεί ότι η χαμένη του τιμή δεν εξαγοράζεται με τα δώρα που του προσφέρουν.

Όταν πληροφορείται τον θάνατο του Πάτροκλου, συνειδητοποιεί πλήρως ότι η μεγαλύτερη αξία για τον άνθρωπο είναι η φιλία. Κερδίζει τη χαμένη του τιμή πεθαίνοντας για τον φίλο του. Ο Αχιλλέας συνειδητοποιεί ότι η αληθινή αξία της τιμής βρίσκεται μέσα στον καθένα. Δεν είναι τα τιμητικά δώρα (*γέρας*) που προσδίδουν τιμή και κλέος στον ήρωα. Η συναίσθηση αυτή θα ολοκληρωθεί και θα κορυφωθεί, όταν ο ήρωας θα δεχθεί στη σκηνή του τον Πρίαμο και θα του αποδώσει το σώμα του νεκρού Έκτορα. Εκείνη τη στιγμή θα νιώσει τα κοινά στοιχεία που συνδέουν όλους τους θνητούς: τον πόνο και τον θάνατο. Επιστρέφοντας το σώμα του Έκτορα ουσιαστικά αποδέχεται τον θάνατο εκείνου αλλά και τον δικό του!

Για ήρωες όπως ο Αχιλλέας (και ο Οδυσσεύς) η εμπειρία της ζωής αποκτά νόημα μόνο μέσα από τον θάνατο. Ο Αχιλλέας βλέπει τον γερο-βασιλιά να ταπεινώνεται μπροστά του, ο Οδυσσεύς στέκεται μπροστά στη θεά που του προσφέρει αθανασία. Και οι δύο κατανοούν ότι **η αδυναμία του ανθρώπου είναι αυτή ακριβώς που καθιστά τη ζωή το πιο σημαντικό αγαθό. Η αθανασία στερεί τη δυνατότητα να βιώσει κανείς την ουσία και μοναδική αξία της ζωής. Στην *Ιλιάδα* κανένας ήρωας δεν κερδίζει την αθανασία.** Αυτή η πιθανότητα απουσιάζει εντελώς. Στην *Αιθιοπίδα*²⁰ η Ηώς ζητά και παίρνει την αθανασία του γιου της Μέμνονα. **Στην *Ιλιάδα* η Θέτιδα δε σκέφτεται ποτέ να κάνει αθάνατο τον γιο της. Αυτό που ζητά είναι η ευκαιρία να γίνει ο Αχιλλέας ο ήρωας της *Ιλιάδας*.** Ο ποιητής δεν τονίζει την αθανασία της Θέτιδας αλλά τη σύντομη ζωή του Αχιλλέα. Προβάλλει τα όρια της ανθρώπινης ζωής από τα οποία δε διαχωρίζεται το ηρωικό ιδεώδες.

Εικ. 10
Ο Αχιλλέας "Θνήσκων".
Από το Αχιλλείο στην Κέρκυρα

¹⁹ Η αποχή του Αχιλλέα από τον πόλεμο δε φέρνει ατιμία, όπως σε άλλους συνηθισμένους ήρωες, αλλά τον οδηγεί σε μεγαλύτερη δόξα.

²⁰ Βλ. ραψωδία Α

Βιβλιογραφία

1. **Arieti, J.A. 1985.** "Achilles' Guilt", *The Classical Journal* 80: 193-203
2. **Basset, S.E. 1934.** The ἀμαρτία of Achilles. *Transactions and Proceedings of the American Philological Association* 65: 47-69
3. **Dodds, E.R., 1996.** *Οι Έλληνες και το παράλογο*. Αθήνα: Ινστιτούτο του Βιβλίου-Α. Καρδαμίτσα, 21-57
4. **Foley, J.M. 2005.** *A Companion to Ancient Epic*, London
5. **Kirk, G. S. 1991.** (ed.) *The Iliad: A Commentary*. Vol. V, pp.152-165. Cambridge: CUP
6. **Louden, B. 2005.** "The Gods in Epic, or the Divine Economy". Στο: Foley, J.M., *A Companion to Ancient Epic*, London, 90- 104
7. **Owen, E.T. 1989.** *The Story of the Iliad*, London: Paperbacks, 174-189
8. **Rutherford, R.B. 1996.** *Homer, Greece and Rome* *New Surveys in the Classics* 26, Oxford, 30-54
9. **Satterfield, B. 2011.** The Beginning of the *Iliad*: The 'Contradictions' of the Proem and the Burial of Hektor, *Mnemosyne* 64:1-20
10. **Schadewaldt, W. 1983.** *Από τον κόσμο και το έργο του Ομήρου. Α' τόμος Το ομηρικό ζήτημα*. Αθήνα: ΜΙΕΤ, 193-248
11. **Schadewaldt, W. 1989.** *Από τον κόσμο και το έργο του Ομήρου. Β' τόμος Ομηρικές σκηνές*. Αθήνα: ΜΙΕΤ, 45-83
12. **Schein, S.S. 1984.** *The Mortal Hero. An Introduction to Homer's Iliad*, California: University of California Press
13. **Silk, M. 1984.** *Homer: The Iliad*. Cambridge: CUP, 69-105
14. **Slatkin, L.M. 1986.** The wrath of Thetis. *Transactions and Proceedings of the American Philological Association* 116: 1-24
15. **Slatkin, L.M. 1991.** *The Power of Thetis. Allusion and Interpretation in the Iliad*, California: University of California Press
16. **Murnaghan, S. 1992 (October).** Maternity and Mortality in Homeric Poetry, *Classical Antiquity* 11/2: 242-264
17. **Willcock, M.M. 1976.** *A Companion to the Iliad*. Book eighteen. Chicago: University of Chicago Press
18. **Myrsiades, K. 2012.** (ed.) Why Teach Homer? Στο *Approaches to Homer's Iliad and Odyssey*. American university studies xix: general literature; v. 38, New York, 1-13
19. **Μαυρόπουλος, Θ.Γ. 2004.** *Ομήρου Ιλιάδα, Ραψωδία Σ*. Αθήνα: Ζήτρος

B. ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Πορεία, ενδεικτικές ερωτήσεις

1. Εντοπίστε λέξεις, φράσεις εικόνες που χρησιμοποιεί ο ποιητής για να παρουσιάσει τον πόνο της Θέτιδας για τον Αχιλλέα;
2. Εντοπίστε πράξεις και λόγια της Θέτιδας που την παρουσιάζουν να συμπεριφέρεται ως μητέρα και όχι ως θεά.
3. Αφού η Θέτιδα είναι θεά, γιατί δε σώζει τον Αχιλλέα από τον θάνατο;
4. Τι θα συνέβαινε αν η Θέτιδα έσωζε τον Αχιλλέα από τον θάνατο;
5. Εντοπίστε λέξεις, φράσεις εικόνες που χρησιμοποιεί ο ποιητής για να παρουσιάσει τον πόνο του Αχιλλέα για τον θάνατο του Πάτροκλου;
6. Ποια αλλαγή παρατηρείτε στον θυμό του Αχιλλέα;
7. Γιατί ο Αχιλλέας θέλει να σκοτώσει τον Έκτορα, αφού αυτό θα σημάνει και τον δικό του θάνατο;
8. Τι θεωρεί ο Αχιλλέας ότι του προσδίδει τιμήν στη ραψωδία Α και τι στη Σ;
9. Τι έχει μεσολαβήσει από τη ραψωδία Α μέχρι τη Σ που κάνει τον Αχιλλέα να αναθεωρήσει τις αξίες του;
10. Γιατί ο Αχιλλέας νιώθει ενοχή; Πώς το εκφράζει;
11. Σε ποιο βαθμό ο Αχιλλέας και η Θέτιδα έχουν αποδεχθεί την ιδέα του θανάτου;
12. Γιατί η Θέτιδα θα ζητήσει από τον Ήφαιστο νέα όπλα για τον Αχιλλέα, αφού αυτό θα τον οδηγήσει στον θάνατο;
13. Πόσο σημαντική είναι για τον Αχιλλέα η φιλία;
14. Ο Αχιλλέας χαρακτηρίζεται από τον θυμό και τη φιλία. Πόσο σημαντικά είναι αυτά για την εξέλιξη του έπους;
15. Σε ποιο βαθμό η Θέτιδα ως μητέρα κατανοεί τα συναισθήματα και τις επιθυμίες του γιου της;
16. Πώς επηρεάζει τον Αχιλλέα ο θάνατος του Πάτροκλου;
17. Οι πρωταγωνιστές της *Ιλιάδας* και της *Οδύσσειας* Αχιλλέας και Οδυσσέας επιλέγουν συνειδητά να πεθάνουν. Γιατί; Τι κερδίζουν με αυτή την επιλογή;
18. Γιατί είναι σημαντική η παρουσία της Θέτιδας στην *Ιλιάδα*;
19. Συγκρίνετε τις δύο σκηνές συνάντησης μητέρας-γιου στην *Ιλιάδα* (Θέτιδα-Αχιλλέας, ραψωδία Σ 65-137) και την *Οδύσσεια* (Αντίκλεια-Οδυσσέας, ραψωδία λ 90-149). Πώς παρουσιάζει ο Όμηρος τις δύο μητέρες; Πόσο σημαντικές είναι αυτές οι συναντήσεις για τους δύο γιους;

Δραστηριότητες

Σ 65-137

1. Δραματοποιήστε τη σκηνή της συνάντησης Αχιλλέα-Θέτιδας.
2. Εμπνευστείτε από τη σκηνή της συνάντησης Αχιλλέα-Θέτιδας για να την αποδώσετε καλλιτεχνικά (ζωγραφική, κολλάζ, κατασκευή).
3. Η φιλία του Αχιλλέα με τον Πάτροκλο είναι παραδειγματική. Αναζητήστε και άλλα παραδείγματα φιλίας μέσα από τη μυθολογία, την ιστορία και τη σύγχρονη πραγματικότητα.
4. Αξιοποιήστε το *Ανθολόγιο Αρχαίας Κυπριακής γραμματείας*, 2011, Λευκωσία: ΥΑΠ, σ. 202, όπου προτείνονται δραστηριότητες για το θέμα της φιλίας.
5. Αξιοποιήστε το *Ανθολόγιο Αρχαίας Κυπριακής γραμματείας*, 2011, Λευκωσία: ΥΑΠ, σ. 71, όπου προτείνονται δραστηριότητες για το θέμα του πόνου των γονέων μπροστά στον πρόωρο θάνατο των παιδιών τους.

Κατάλογος εικόνων

Εξώφυλλο	Giulio Romano (1499–1546) Η Θέτιδα δίνει τα όπλα στον Αχιλλέα	http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Thetis_Giving_Achilles_His_Arms.jpg
1	Peter Paul Rubens (1577–1640) <i>Η Θέτιδα παραλαμβάνει τα όπλα του Αχιλλέα Από τον Ήφαιστο</i> (μεταξύ 1630 και 1635) Museum Boijmans Van Beuningen	http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Peter_Paul_Rubens_177.jpg
2	Η Θέτιδα δίνει στον Αχιλλέα τα νέα του όπλα Λεπτομέρεια από αττική μελανόμορφη υδρία, περ. 575 -550 π.Χ. Μουσείο του Λούβρου	http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hydria_Achilles_weapons_Louvre_E869.jpg
3	Ο Αχιλλέας (αριστερά) θρηνεί, ενώ μία Νηρηίδα φέρνει τα νέα του όπλα. Αττικός ερυθρόμορφος κρατήρας, περ. 460 π.Χ. από το Corneto, Latium. Μουσείο του Λούβρου	http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Akhilleus_Nereides_Louvre_G482_n1.jpg
4	Peter Paul Rubens (1577- 1640) Ο θάνατος του Αχιλλέα (1630-1635) Μουσείο Boijmans Van Beuningen	http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Peter_Paul_Rubens_179.jpg
5	Sir Richard Westmacott Άγαλμα του Αχιλλέα στο Hyde Park προς τιμήν του Δούκα του Wellington	http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Statue_of_Achilles_-_geograph.org.uk_-_14783.jpg
6	Tommaso Piroli (1752 – 1824) βασισμένο σε σχέδιο του John Flaxman (1755 – 1826) Η πρεσβεία των Αχαιών στον Αχιλλέα	http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d0/%2814%29_Flaxman_Ilias_1795%2C_Zeichnung_1793%2C_185_x_296_mm.jpg
7	Jean Auguste Dominique Ingres (1780-1867) Δίας και Θέτιδα	http://www.mythindex.com/greek-mythology/T/Thetis.html
8	Θέτιδα και Νηρηίδες. Ψηφιδωτό από τον οίκο του Αιώνα στην Πάφο. 4ος αιώνας μ.Χ.	http://www.hellenica.de/Griechenland/Zypern/Arch/GR/Psifidota71.html

9	Peter_Paul_Rubens (1577-1640) Η Θέτιδα βυθίζει τον Αχιλλέα στα νερά της Στύγας Brussels , Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis. Date1630-1699	http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Achilles_series_after_Peter_Paul_Rubens_01.jpg
10	Ο Αχιλλέας "θνήσκων". Από το Αχίλλειο στην Κέρκυρα	http://cgi.di.uoa.gr/~tliv/alongg.htm